

Danska och sörmländska spelmän på jubileumsstämma i Södertälje

Sörmlands Spelmansförbunds hedersordförande m m Gustaf Wetter leder förövningarna med spelmännen inför annandagens framträdande.

SÖDERTÄLJE: En jubileumsstämma till minnet av den första sörmländska spelmansstämman i Södertälje för 50 år sedan inleddes på annandagen det veckolånga programmet Kringellek i Södertälje och som på söndag avslutas med riksspelmansstämma. Det var ett både anslående och digert program med spel och danser och lika anslående och digert blir det veckan igenom. Och alldeles särskilt intressant blir det med början på torsdag då 120 spelmän från hela landet börjar uppspejningen för Zornmärket.

Vid inledningen på annandagen var det i huvudsak spelmän från Södermanland men det fanns också långväga gäster bl a Trepolsk från Danmark som bestod av både spelmän och dansare. Förövningen och uppmarschen på annandagen leddes av Sörmlands spelmäns ledande man under flera decennier, Gustaf Wetter från Katrineholm.

När de 60-talet spelmännen, och spelekvinorna med för den delen, hade nått Råbygårdens tun så tog spelmansförbundets ordförande Arne Blomberg i Södertälje till orda. Annars gavs det inte mycket plats för ord utan mest för ton.

En som dock fick ordet var Torekällbergets museintendent Eric Harry Bergquist. Han berättade om spelmansstämman i Södertälje för 50 år sedan. Den spelmansstämma

som kanske var den indirekta upptakten till att man 1925 bildade Södermanlands Spelmansförbund, som därmed är landets äldsta.

Det var i samband med hembygdifesten den 3 juni 1923 som man höll den första spelmansstämman i Södertälje. Det gjorde man i form av en spelmanstävling där det var många deltagare. Det var i Bredserken som man den gången träffades. Numera gör man det på Torekällbergets museum och så gjorde man också på annandagen.

KRINGELLEK

Det var alltså då och där som man inleddes Kringellek, ett veckolångt program arrangerat av Södertälje Kulturnämnd, Sörmlands Spelmansförbund, Sörmländska Ungdomsringen, Svenska Ungdomsringen för bygdkultur och Rikskonsert. Det var ett rikt inslag av musik i folkton men det var också andra aktiviteter.

Trepolsk från Danmark visade sina färdigheter både i spel och dans. Tälje Folkdansgille barndanslag visade sig också på styva linan på friluftsscenen. Men det spelades och dansades också i de olika gårdarna på museet och i hantverkskvartret på gick handaslöjd och dessutom förekom det visning av dräktlöjd.

På tisdagen fortsätter Kringellek med körkväll på Estrad där Körsällskapet och Södertälje Kammarkör samt spelmän medverkar. Sörmländska visor i körsättning blir det och då blir det också tillfälle att lyssna till Vappersta-Lasse från Vagnhärad.

JAZZ

På onsdag blir det musik av annat slag på Estrad för då kommer Radiojazzgruppen med Kisa Magnusson. Arrangemanget ingår i det samarbete som Kulturnämnden har med Sveriges Radio. Stabbdans, Trepolsk och Trotto är rubriken på torsdagens program. På torsdag börjar också uppspejningen för Zornmärket.

Stabbdans vad är det? Jo, det är bröllopdanser från förr. Stabbdansen är enligt sakkunskapen en av våra allra äldsta dansformer och fast knuten till de gamla brölloperemonierna. Det är Järna-Turinge Folkdansgille som skall visa torsdagspubliken på Estrad dessa märkliga gammaldags seder.

I torsdagsprogrammet blir det också internationellt inslag med den danska Trepolsk-gruppen och den engelska gruppen Trotto. Fredagens program på Estrad blir helsvenskt med helsvenska låtar från olika landskap. På lördag blir det ett långt och omfattande program på Estrad med mycket danser.

Det blir också internationellt betonat då folkdansande grupperna som framträder är det Norska Springleklaget, Sibbo Folkdanslag från Finland, det Estniska folkdanslaget Kassari samt Rågöns som kommer från Rågön i Estland. Det här kvällsprogrammet med gamla folkdanser avslutas med en nattinföreställning av baletten "Kölingen", svärnor och polisen". Baletten framförs av Cramérbaletten. Kommande söndag avslutas

Kringellek med riksspelmansstämman på Torekällberget. Den inleddes på samma sätt som annandagens program, nämligen med allspel under ledning av Gustaf Wetter. Danska Trepolsk ger också en uppvisning innan det blir dags för Skansen-chefen Nils-Erik Bærendtz att dela ut erövrade Zornmärken till den som erövat titeln "riksspelman".

Norska Springleklaget framträder på nytt och spelgrupper från hela Sverige musicerar. Sibbo Folkdanslag visar sina färdigheter och efter dem kommer Vappersta-Lasse och visar sina. Efter ytterligare spelgruppsframträdande blir det allspel i gårdarna.

Den här musik- och dansveckan Södertälje stötts också av olika utställningar. På Torekällberget kan man se "Sörmländska spelmän". I Estrads foajé "Folkets kultur" och på några av biblioteken "Morfars fars dansmusik". Dessutom har man på Konsthallen en utställning av Svensk grafik signerad Olle Nordberg.

Till den här riksspelmansstämman och Kringelleksveckan har man låtit utge ett speciellt brevkort. Motivet är den numera avlidne spelmannen Axel Fredrik Bergström i Tystberga. Men han har egentligen bara blivit stand in för Anders Andersson i Låstringe. Det var nämligen han som vann spelstävlingen i Södertälje för ett halvt sekel sedan. Men på det gruppfoto som togs då står Anders Andersson utan instrument och utan sådant är man ingen bra symbol för den svenske riksspelmannen.

PÅRA

Söder 18/70 k. 1000
13 Jun. / 73

Spelmansdebatt i Södertälje den 16 juni

Så länge den svenska spelmansmusiken hade sin karaktär av bruksmusik i det gamla samhället överfördes det musikaliska arvet från generation till generation huvudsakligen medelst personlig inläring efter gehör. Härigenom kvarhölls äldre spelsätt under långa tider.

När de gamla låtarna upptecknades gjordes arbetet mycket sällan så grundligt, att spelsättet framgår. Upp-tecknarna samlade melodier och noggranna uppteckningar resulterar i så komplicerade notbilder att de ofta verkar ospelbara. Detta har haft till följd att det låtspelande som huvudsakligen skett efter noter har resulterat i en utarmning av det folkliga spelsättet.

De ökande skator av unga människor som i dag tar upp de gamla låtarna fångas främst av de folkliga spelsätten samt av den rytmiska fasthet som utmärker funktionsmusik.

I början av detta år inbjöd Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen representanter för bl a zornnämnden och zornjuryn till en debatt i Södertälje. Den kommer att anordnas lördagen den 16 juni klockan 16.00 i Folkets Hus, Södertälje. I samlingsalen Rondo kommer då att samlas åtskilliga folkmusikvänner med, som vi hoppas, många olika tankar om dagens folkmusik.

Till debatten har inbjudits representanter för Svenska Ungdomsringen för Bygdkultur (zornjury, zornnämnd, riksstyrelse och musiksektion), Sveriges Spelmans Riksförbund, Sörmländska Ungdomsringen, Södermanlands Spelmansförbund samt någon från dessa organisationer fristående folkmusikexpert.

Körkväll på Estrad

SÖDERTÄLJE: Estrad i Södertälje bjöd på tisdagen på en körkväll i den pågående folkmusikveckan Kringellek. Det var Körsällskapet och Södertälje Kammarkör, som tillsammans med spelmän, som trakterade skallpipa, nyckelharpa, stråkarharpa, klarinett, krumhorn och flöjt, framförde en rad sörmländska visor i körsättning.

Kvällens mesta applådnipare blev dock vältände Vappersta-Lasse, som spelade sju olika låtar på lika många dragspel, det ena färggrannare än det andra. Dirigent för denna musikaliska Sörmländskkväll på Estrad var Vigo Löfcrantz. Ett trivsamt program som hade förtjänat mer publik än den nu halv-satta salongen. I kväll onsdag fortsätter Kringellek med Radiojazzgruppen och Kisa Magnusson.

”Folkets kultur” med nya idéer

● Skall Sörmland bli första försöksområde för en satsning på folkdans och folkmusik efter helt nya linjer? Det tror i alla fall Arne Blomberg, ordförande i Södermanlands Spelmansförbund. I utställningen ”Folkets kultur” i foajén till Södertäljes Estrad för han fram sina och förbundets fräscha — och delvis revolutionerande — idéer. ”Flytta in dansen i klassrummen! Kombiner dans, musik, historia! Varför inte kommunala dansskolor!” — står det med stora, uppoffrande bokstäver på en av utställningens skärmar. På andra skärmar talar man bl. a. för att de kommunala musikskolornas elever skall få möta traktens spelmän, den folkliga musikens traditionsbärare! — Vi hoppas på att kunna väcka debatt kring våra idéer under Kringelveckan, säger Arne Blomberg och ser förväntansfullt fram mot en debatt på rikspanelet.

Arne Blomberg, ledare för Sörmlands spelman, talar för nya distributionsvägar för ”folkets kultur” på en utställning i Estrads foajé. LT 19.6.73

SIDAN 4

’Folkliga kulturarvet får inte isoleras’

”Folkets kultur” har blivit en intressant och mångsidig utställning i Estrads foajé i Södertälje som med sina skärmar är lätt att flytta till nya utställningsplatser — som t ex bibliotek.

I en dräktavdelning från stockholmsavdelningen av Svenska ungdomsringen för bygdekultur möter man bl a lysande, färgglada prover på tyger till vårt folkliga dräktskick både utländskt köpetyg och hemvävt. Man gläds åt vackra bandslöjd — förklädesband och strumpeband som är vävda, flätade, slyngade, pinnade...

KASKETT OCH KLUT
Man lär sig hur dräktdelar skall skäras till och sys. På Nordiska museets textila avdelning kan man beställa mönsterbilder till sin egen dräkt för tre kronor bilden!

På en skärm sitter männens huvudbonad — kasketten — och kvinnornas klut och bindmössa. Den ogifta flickan fick sätta upp sin hårfläta med en hårnäver.

”VAD DÖLJER SIG UNDER KJOLEN?”
”Vad döljert sig under kjolen” är en skärm ut till indiskret — och man bekantar sig med vackert sömmade hängselsärkar och smått koketta strumpeband.

På torsdag-, fredag- och lördagkväll kommer slöjdare att spinna på slända och väva band i Estrads foajé — i anslutning till utställningen och Estrads Kringelk-program.
”Folkets kultur” omfattar även några ambitiöst framarbete

ade skärmar med text och bild kring Svenska ungdomsrings verksamhet — för dem svarar förbundets göteborgsdistrikt.

KULTURRÅDET OCH VERKLIGHETEN
Men viktigast på utställningen upplever man den skärmarad som har producerats av Södermanlands spelmansförbund i samarbete med Sörmländska Ungdomsringen. Den sörmländska utställningsavdelningen inleddes med ett citat ur Kulturrådets aktuella betänkande, en av rådets sju strategiska punkter: "... att äldre tiders kultur skall tillvaratas och levandegöras".

På en annan skärm kan man sedan avläsa hur den aktuella, statliga satsningen lever upp till Kulturrådets rekommendationer.

Enligt årets statsverksproposition får t ex. regionmusiken 23.260.000 kr — medan folkmusiken får nöja sig med bara 30.000 kr! Utslaget på Sveriges åtta miljoner invånare blir det 2:92 kr per invånare till regionmusiken och 0,37 öre till folkmusiken!

VAD ”FOLKET” TYCKER
”Vad tycker folk?” frågar man från en skärm. Svaret får siffrorna göra från Konsertbyråutredningens slutbetänkande 1967. Svaren från ”folket” till utredningsmännen har graderats ut efter en skala där 1 står för omdömet ”tycker mycket illa om”.

Den ”gamla dansmusiken” toppar popularitetsmätaren med 3,19 poäng. ”Spelmansmusiken” kommer på tredje plats

med 2,73. Listans bottennotering svarar den ”nutida musiken” för med bara 1,61 poäng.

FRAN GASPENNA TILL VIDEOBÄND
Sörmland är i mycket en föregångare när det gäller att ta vara på uppteckna, arkivera och föra vidare den gamla spelmanstraditionen. Redan för 150 år sedan började man det alltmer intensiva arbetet med att uppteckna de gamla spelmannens låtar.

Under Arne Blombergs ordförandeskap har Södermanlands Spelmansförbund alltmer börjat använda moderna, tekniska hjälpmedel i sitt insamlingsarbete — bl a videoband för bildinspelningar av dans. — Men det är mest för departementsgubbarna, säger Arne Blomberg med ett leende. Videobanden är inte arkivbeständiga, så vi planerar att försöka med filminspelningar istället!

KULTURTRADITION PÅ ÄLDERSDOMSHEM
Just nu pågår sedan drygt ett år en omfattande undersökning i Södertälje. Alla pensionärer på äldersdomshemmen har — eller skall — besökas och intervjuas.

— Först har vi gått ut för att fråga alla om sång-, musik- och danstraditioner — för att få fram ett representativt tvärsnitt. Sedan har vi tagit ut de intressantaste bland de svarande och kommit tillbaka för att intervjua och spela in dem, berättar Arne Blomberg.

WIDMARKS NOTBOK
— En charmfull gammal bok,

ömt värdad, men sliten av att ha använts av spelmän i 100 år, säger Arne Blomberg och pekar på Vingåkerspelmannen August Widmarks (1824—1878) märkliga, handskrivna notbok med 140 sörmlandslåtar.

— En son till Widmark tog med sig den gamla boken till USA. Därborta fylldes den sedan med jigg och real till dess den blev fullskriven. En Alex Carlsson från Chicago tog sedan med sig den gamla boken tillbaka till Sverige 1948.

PÄRMAR SOM BIBLIOTEKEN SAKNAR
I Katrineholm — i anslutning till stadens stadsbibliotek — har Sörmlands spelmansförbund sitt mycket omfattande arkiv — på 30 hylmeter — ömt värdad av Gustaf Wetter — förbundets hedersordförande.

På en utställningsskärm kan man läsa hela inventarieförteckningen till arkivet — en fascinerande läsning! Med på skärmen är två A-4:a pärmar med ryggtexterna ”Låtuppteckningar från kommunen”, ”Dansuppteckningar från kommunen”.

— De där volymerna borde finnas på varje bibliotek! Men de saknas i dag, säger Arne Blomberg. Men vi i spelmansförbundet har varken tid eller resurser i övrigt att leta fram de olika kommunernas material ur arkiven. Det är ett mödosamt jobb — men det borde göras en dag så att folk lättare kunde nå fram till våra folkliga kulturtraditioner!

”SÖRMLANDSLÅT” SOM VACKER DEBATT
Arne Blomberg har redan ska-